

Používání pesticidů v České republice

Používání chemických přípravků na ochranu rostlin (pesticidů), , problematika a propagace udržitelného zemědělství v ČR

PAN Germany je součástí mezinárodní sítě více než 600 občanských skupin, které se angažují proti nesprávnému využívání pesticidů, podporují udržitelné zemědělství a nechemickou regulaci plevelů, chorob i škůdců. PAN Poskytuje informace o rizicích pesticidů a vede kampaň za využívání alternativních postupů.

Svaz PRO-BIO je nevládní organizace prosazující kontrolované ekologické zemědělství a propagující biopotravinu v ČR. Reprezentuje zájmy svých členů : ekologických zemědělců, zpracovatelů a obchodníků s biopotravinami. PRO-BIO sdružuje také školy a spotřebitele a vytváří nejlepší podmínky pro dialog a spolupráci.

**Fact Sheet
2004**

Zemědělství v ČR

Zemědělská půda zaujímá 52,4% území České republiky a její plocha se příliš nemění. Méně příznivé oblasti pro hospodaření byly přesně vymezeny, v roce 2001 jejich plocha činí 60,3% ze zemědělské půdy.

Půda v chráněných územích, ve shodě se zákonem 114/92 Sb. (Ochrana přírody a krajiny) zabírá celkem 16% z celkové zemědělsky obhospodařované půdy. Plocha alternativně obhospodařované půdy vzrostla v roce 2001 až na 5,28%, z čehož je většina obhospodařována ekologicky (5,1%). Převážná část zemědělských ploch je obhospodařována konvenčně s použitím agrochemikálií. Celková spotřeba těchto látek v ČR za rok 2001 je uvedena v tab. 1.

Používání pesticidů

Spotřeba účinných látek pesticidů dosáhla v roce 2001 průměrně 0,98 kg.ha⁻¹, v roce 1990 to bylo 2,26 kg.ha⁻¹. Tento pokles byl možný optimalizací ochrany rostlin a dále novými typy pesticidů.¹

Česká Republika jako jedna z mála zemí udržujících informační systém o používání přípravků na ochranu rostlin (POR) a schvalovací systém pro vybrané pesticidy. Všichni zemědělští podnikatelé používající pesticidy jsou povinni evidovat jejich použití.

¹ zdroj – „Zpráva o stavu zemědělství v ČR, 2001 (Zelená zpráva), publikovalo Ministerstvo zemědělství ČR (www.mze.cz)

Státní rostlinolékařská správa (SRS) je správní úřad podřízený Ministerstvu zemědělství ČR. Je zodpovědný za registraci (autorizaci) POR, na čemž spolupracuje i Státní zdravotní ústav jako orgán Ministerstva zdravotnictví ČR (Schéma 1).

Informace o schválených prostředcích ochrany rostlin (dále POR) pro nevládní organizace, poradce a zemědělce lze nalézt v každoročně vydávaných seznamech povolených přípravků na ochranu rostlin, reprezentující informace o jednotlivých typech a možnostech použití. Zákonem stanovené podrobné informace pro uživatele a podmínky pro použití POR jsou na obalech výrobků a jsou rovněž k dispozici na internetové adrese www.srs.cz

Inspektoři SRS (asi 250) provádějí kontrolu prodeje a použití POR. Pracují regionálně i lokálně. Prodejci POR jsou registrováni obchodním rejstříkem Ministerstva spravedlnosti ČR.

Tab. 1 : Spotřeba prostředků ochrany rostlin v ČR (zdroj SRS, 2001)

Kategorie	Prostředky na ochranu rostlin		Aktivní látky	
	(kg)	(kg.ha ⁻¹)	(kg)	(kg.ha ⁻¹)
Aditiva	15 730	0,0035	13 462	0,0030
Antitranspiranty	63 817	0,0142	36 871	0,0082
Fungicidy	2 088 367	0,4647	919 752	0,2047
Herbicidy a desikanty	5 976 099	1,3299	2 584 384	0,5751
Osivové fungicidy	457 933	0,1019	132 673	0,0295
Osivové insekticidy	2 499	0,0006	738	0,0002
Mykobakteriální prostředky	15 908	0,0035	6	0,0001
Oleje	3	0,0000	1	0,0000
Růstové regulátory	794 210	0,1767	523 554	0,1165
Repelenty	1 812	0,0004	312	0,0001
Rodenticidy	256 840	0,0572	7 849	0,0018
Zoocidy	523 299	0,1164	168 729	0,0376
CELKEM	10 196 446	2,2690	4 388 332	0,9765

Přijetím zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a změně některých souvisejících zákonů a prováděcí vyhlášky č. 329/2004 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin, byl harmonizován právní řád ČR s právními normami EU.

Monitoring reziduí pesticidů

Monitoring pesticidů a jejich reziduí je prováděn zemědělskou i zdravotní službou. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (www.ukzuz.cz) je zodpovědný za monitoring půd, Česká zemědělská a potravinářská inspekce (ČZPI) (www.czpi.cz), spadající rovněž pod

ministerstvo zemědělství, kontroluje kvalitu potravin a Státní zdravotní ústav (www.szu.cz) monitoruje pitnou vodu.

V roce 2001 provedli inspektoři ČZPI 22 122 inspekci. 12 219 z nich bylo vykonáno v maloobchodní síti, 8 080 ve výrobě, 1 704 ve skladech a 119 na jiných místech. ČZPI pravidelně monitoruje více než 100 aktivních složek a metabolitů příbuzných k fungicidům a insekticidům z kategorie organochloridů, organofosfátů a některé z dalších kategorií pesticidů.

Rezidua pesticidů byla sledována v následujících komoditách: brambory, jablka, kapusta, mouka, chléb, rýže, dětská výživa a citrusy. Pesticidy na bázi bromidu (methylbromid), používané při ochraně zásob (fumigace) byly monitorovány v čaji, koření, kakaovém prášku, sušeném ovoci a ořechách.

V roce 2001 bylo u citrusů nalezeno 7 pozitivních nálezů. Aktivní fenylfenol (o-fenylfenol) byl nalezen ve 4 případech, brompropylát, chlorpyrifos a methidation byly nalezeny v jednom případě.

Jablka byla v roce 2001 komoditou s nejvyšším počtem detekovaných pesticidů a toto ovoce dovezené ze Španělska a Argentiny překročilo maximální limit pro rezidua.

Dithiokarbamáty byly nalezeny v jablkách, bramborách a nejvíce v kapustě, kde se vyskytly v 75% vzorků.

Problematika pesticidů

Nevládní organizace varují, že:

- vládní zprávy a statistiky ukazují pouze celonárodní průměr spotřebovaných pesticidů (spotřeba na ha v celku). Množství pesticidů použitých na hektar je v intenzivně kultivovaných oblastech (orná půda, vinice, chmelnice) vyšší než je průměr,
- odhady vlivu pesticidů a jejich reziduí na životní prostředí nejsou úplné. Je nezbytné sledovat široké spektrum látek a jejich složek v celku,

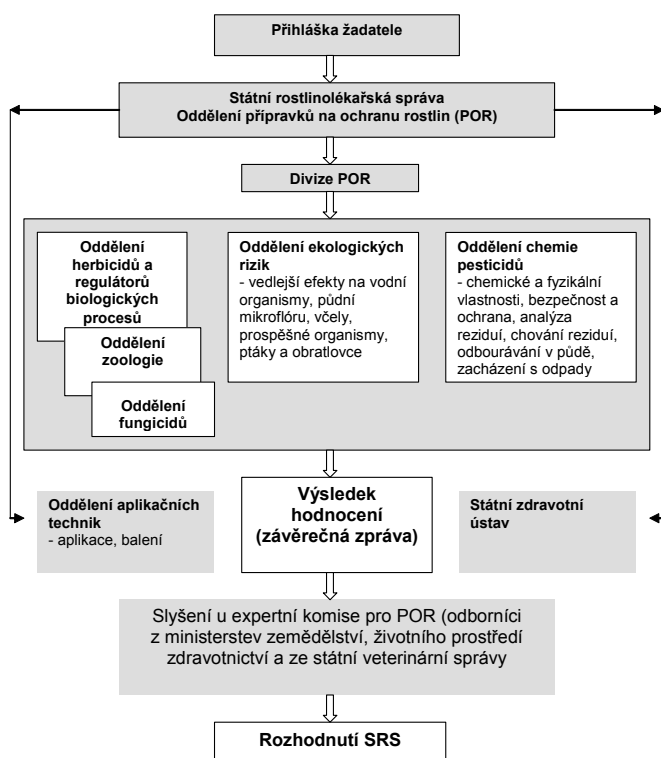

Schéma 1: Schvalovací proces pro přípravky na ochranu rostlin

zdroj: Neumeister, L. & Sarapatka, B. (2003): Pesticides in Central and Eastern Europe - Usage, Registration, Identification and Evaluation (Part 3), Pesticide Action Network (PAN Germany), Hamburg

- kumulativní a spolupůsobící vlivy na zdraví nejsou sledovány,
- samotná cena nemotivuje zemědělce k omezení používání pesticidů,
- ekologická rizika spojená s výrobou, skladováním a dopravou pesticidů nejsou dostatečně brána v potaz, sledována ani publikována a podobně nebyla zveřejněna data o vlivu povodní v roce 1997 a 2002 na závody na výrobu pesticidů a na sklady.

Česká vláda a EU by měly:

- využít výhod připojení ČR k EU a reformy „Společné zemědělské politiky (SZP)“,
- použít „Správnou zemědělskou praxi“, řešit problém motivace zemědělců, použít kontrolní mechanismy,

- využít zemědělsko-ekologických (environmentálních) programů pro motivování farmářů k redukcí spotřeby pesticidů,
- podporovat metody minimalizující či nezahrnující použití pesticidů.

Hlavní cíle činnosti nevládních organizací:

- obeznámit veřejnost s negativy, která mohou nastat při použití pesticidů, možných rizik v intenzivním konvenčním zemědělství atd.,
- pomoci referovat o mechanických a dalších metodách ochrany rostlin (vzdělávání a osvěta) a ekologicky šetrných systémech (integrované a ekologické zemědělství),
- propojit ekologické zemědělce, lobovat za jejich zájmy a pomáhat s prodejem bioproduktů,
- informovat veřejnost o těchto certifikovaných bioproduktech a zvýšit jejich spotřebu,
- působit na parlament, státní správu, zemědělský výzkum a vzdělávání k podpoře low-input zemědělských metod,
- navyknout zákazníky k holistickému pohledu s výběrem těch produktů, jejichž produkční metody nevyžadují pesticidy nebo jen v minimální míře a jsou pěstovány ekologicky nebo integrovaně.

Důležité adresy v ČR

Zodpovědná ministerstva a odpovědné orgány

Ministerstvo zemědělství ČR
Těšnov 17
100 00 Praha 1
www.mze.cz

Ministerstvo zdravotnictví
Palackého nám. 4
128 01 Praha 2
www.mzcr.cz

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65
101 00 Praha 10-Vršovice
www.env.cz

Výčet pesticidů registrovaných v ČR s ohledem na jejich toxicitu pro člověka a životní prostředí

- ◇ 340 účinných látek pesticidů bylo v roce 2002 schváleno k použití
- ◇ 11 pesticidů je klasifikováno jako extrémně či vysoce nebezpečné (WHO) a 37 účinných látek je klasifikováno jako vysoce toxické či toxické (EU)
- ◇ 19 pesticidů je cholisterázovými neurotoxickými inhibitory (US EPA, WHO)
- ◇ 3 pesticidy jsou charakterizovány jako endokrinní rozbíječe (EU)
- ◇ 14 pesticidů je pravděpodobně karcinogenních (kategorie 3, EU) a 7 je pravděpodobně mutagenních (kategorie 3, EU)
- ◇ 4 substance mohou zapříčinit poškození nenarozeného plodu a 8 pesticidů ukazuje možnou pravděpodobnost tohoto poškození (EU)
- ◇ 110 pesticidů je nebezpečných pro životní prostředí (EU)

(²Neumeister, L. & Sarapatka, B. (2003): Pesticides in Central and Eastern Europe - Usage, Registration, Identification and Evaluation (Part 3). Pesticide Action Network (PAN Germany), Hamburg
Download under: www.PAN-Germany.org)

Státní rostlinolékařská správa

Těšnov 17
100 00 Praha 1
nebo Zemědělská 3
600 00 Brno
www.srs.cz

Česká zemědělská a potravinářská inspekce

Květná 15
603 00 Brno
www.czpi.cz

Státní zdravotní ústav

Šrobárova 48
100 42 Praha 10
www.szu.cz

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský

Hroznová 2
656 06 Brno
www.ukzuz.cz

Kontrola ekologického zemědělství

Poděbradova 909
537 01 Chrudim
www.kez.cz

NGO zabývající se problematikou udržitelného zemědělství

PRO-BIO, sdružení ekologických zemědělců
Nemocniční 53
787 01 Šumperk
www.pro-bio.cz

Epos - Spolek poradců v EZ ČR
V. Nezvala 977
675 71 Náměšť nad Oslavou

Hnutí Duha (Přátelé Země ČR)
Bratislavská 31
602 00 Brno
www.hnutiduha.cz

Greenpeace ČR
Českomalínská 27
160 00 Praha 6
www.greenpeace.cz

sdružení ARNIKA – ekologický institut
Chlupova 17
130 00 Praha 3
www.sdruzeniarnika.cz

Publikovalo: PAN Germany ve spolupráci se svazem PRO-BIO ČR)
2004

Autoři: Bořivoj Šarapatka, Jiří Urban (PRO-BIO)
Editovala: Susanne Smolka (PAN Germany)

Pesticid Aktions-Netzwerk e.V. (PAN Germany)
Nernstweg 32, 22765 Hamburg, Germany
Phone: + 49(0)40-399 19 10-0,
Fax: + 49(0)40-390 75 20
E-mail: info@pan-germany.org,
www.pan-germany.org

PRO-BIO, Svaz ekologických zemědělců
Nemocniční 53, 787 01 Šumperk,
Phone: + 420 583 216 609,
Fax: + 420 583 214 586
www.pro-bio.cz

Reprodukce celého materiálu či jeho části povolena

Podpora: Rausing Trust (UK)